

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

A1 TÜRK DİLİ VE YAZINI DERSİ
UZUN TEZİ

Bütün Çağların Trajedisi: “Kuyara ile Adako”

KILAVUZ ÖĞRETMEN: Işıl Çırakoğlu

ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI: Zeynep Selçuk

ÖĞRENCİNİN DİPLOMA NUMARASI: D11290018

SÖZCÜK SAYISI: 3970 SÖZCÜK

ARAŞTIRMA SORUSU: Yusuf Atılgan'ın “Aylak Adam” adlı yapıtında ana karakter üzerinden yabancılaşma olgusu

ABSTRACT:

Uluslar arası Bakalorya Programı, Türkçe A dersi kapsamında hazırlanan bu tez çalışmasında Yusuf Atılgan'ın "Aylak Adam" adlı yapıtında yabancılaşma olgusu odak figürün bireysel ve çevresel yabancılaşması ve yazarın bunu aktarmada kullandığı anlatım teknikleri bağlamında üç başlık altında ele alınmıştır. Tezin amacı odak figür olan C.'nin yabancılaşmasına çocukluğunun, gerçeklik algısının ve dış etkenlerin etkisini değerlendirmektir. Bu bağlamda, onun topluma, kadınlara ve kendisine olan yabancılaşması da irdelenmiştir. İncelemede yazarın dil ve anlatım tekniklerine verdiği önemin yabancılaşmaya etkisi göz önünde bulundurulmuştur . Bu amaç doğrultusunda yapıt incelendiğinde odak figürün aile içi ilişkilerde kurduğu iletişim ve bağların, bu ilişkilerden kazandığı edinimlerin sonucunda içinden çıkılmaz bir arayışa girdiği ve bu arayışının yarattığı huzursuzluğun kalıcı olduğu yargısına varılmıştır.

Bütün Çağların Trajedisi: "Kuyara ile Adako"

Giriş

Türk edebiyatında, Tanzimat döneminde batı etkisinin görülmesiyle beraber edebiyat dünyasında kendini göstermeye başlayan "yabancılaşma" kavramı, Yusuf Atılgan'ın 1959 yılında kaleme aldığı "Aylak Adam" romanında tam anlamıyla vücut bulmuştur. Geçmiş dönemlerden farklı ve özgün bir bakış açısına sahip olan roman, gerek bireyin varoluş anlayışının alışılmıştan başkalığı, gerekse çeşitli anlatım tekniklerini de bünyesinde barındırması özellikleriyle, modern Türk edebiyatının gelişimine yön vermiş eserlerden olmuştur. Eserde "yabancılaşma" olgusu, romanın odak figürü olan karakter ve bu karakterin, geçmiş yaşanmışlıklarıyla da ilintili olarak, günlük yaşantısı üzerinden işlenir.

Aylak Adam'da Atılgan'ın "C." olarak okuyucuya tanıttığı karakter, süregelen ve alışılmış, belirli normlarla devamlılığını sağlayan toplum düzeni içerisinde; bu toplumun değerlerini ve bu değerlerin getirdiği her türlü yaşam biçimini, insan davranışını yadsıyan aykırı ve bireysel bir varoluş biçimi olarak karşımıza çıkar. Bu karakterin böyle bir varoluş

içerisinde yaşantısını sürdürmesi, temelde çocukluğu sırasında şekillenmiş birtakım edimlerin belirleyici rol oynamasının yanı sıra, bu edimlerin, C'nin sonraki yaşantısında karşısına çıkan durumlarla harmanlanarak evrilmesinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Bu incelemede öncelikle bir kavram olarak “yabancılaşma” temasına değinip, daha sonra bu kavramın “Aylak Adam” romanında odak figür üzerinden nasıl işlendiğini aktaracağım.

1. Yabancılaşma kavramı ve odak figürün kendine yabancılaşması

2. Odak figürün çevreye yabancılaşması

- 5a. Aileye yabancılaşma
- 5b. Kadınlara yabancılaşma
- 5c. Topluma yabancılaşma

3. Yapıtta dil ve anlatım teknikleri

- 6a. İç monolog
- 6b. Diyalog
- 6c. Günlük
- 6d. Mektup
- 6e. Leitmotif ve simgeler

4. Sonuç

1. Yabancılaşma kavramı ve odak figürün kendine yabancılaşması

Yabancılaşma kavramı, bireyin “varoluşsal” bir sıkıntı çekerek, içinde bulunduğu mevcut durumu –bireysel yaşantı, toplum, aile, sosyal statü vb.- sorgulayarak, yaşantısında dolduramadığı anlam, amaç ve gelecek boşluklarını fark etme ve bu farkındalığın sonucu olarak da kendi benliğinden, insan varoluşundan ve toplumdaki uzaklaşması olarak açıklanabilir.

Varoluşçuluğa göre, yabancılaşmanın toplumsal veya bireysel olmaktan çok yalnızca bu dünyada adı üstünde “var olmak”la ilgisi vardır. Kişinin benliğini ve yaşantısını, var olma anlam ve amacını kavrayabilmesi ve öz benliğine bir anlam atfedebilmesi varoluşçuluğun temel problemidir. Kişinin bu problemle karşılaşp çözüm bulamamasının altında yatan temel neden ise, kişinin yeterince arayışta olmayışı, birey olmanın sorumluluğundan kaçması, öz benliğinin tanımlayacak ve oluşturacak bir algılama ve düşünme sürecine girmektense içsel anlamda rahatını bozmadan, belirlenmiş ve esasen anlamsal olarak içi boş bir takım kalıplara göre, sürüklenerek yaşamını sürdürüp gitmesidir. Özellikle Sartre ve Camus’un düşüncelerine göre yabancılaşma, böylesine anlam ve amaçtan yoksun bir dünyada kaçınılmaz ve doğal bir süreçtir; varoluş zaten bir saçmalaktır ve yabancılaşma da bu saçmalığın bir meyvesidir. Ve bu bakış açısına göre varoluşun anlamsızlığını, boşluğunu, hiçbir sonucu ve amacı olmadığını kabul edip, bu kabullenmeden sonra da kişinin bireysel ve bilinçli seçimler yaparak varoluşunu kendi iradesiyle yeniden düzenlemesi, yabancılaşmanın üstesinden gelebilmek için tek yol gibi görünmektedir. (Tansel 69-123, 142-155)

Romanın başkahramanı C.’nin yabancılaşmasını ve romandaki bu yaklaşımın varoluşçuluk felsefesiyle nasıl örtüştüğünü daha iyi kavrayabilmek ve aktarabilmek için öncelikle karakterin yaşantısından örnekler sunmak, bu örnekleri analiz ederek karakterin yaşantısını irdelemek gerekmektedir.

İncelemenin başlığını oluşturan “Kuyara ile Adako”, belki de romanın C.’nin iç dünyasındaki karmaşayı, çatışmayı, arayışı, karşı olmayı, yabancılaşmayı en açık şekilde okuyucuya ifade eden kısımdır.

“ ...

– *Kuyara ile Adako, dedi.*

– *Ne o? Bir ilkçağ trajedisinin adı mı?*

– *Bütün çağların trajedisi bu, Ku-ya-ra; ‘Kumda yatma rahatlığı.’ A-da-ko: ‘Ağaç dalı kompleksi.’ Şimdi kumda yattığım için kuyara diyorum. Daha da genişletilebilir. Kuyara alışılmış tatların sürüp gitmesindeki rahatlıktır. Düşünmeden uyuyuvermek. Biteviye geçen günlerin kolaylığı. Ya adako’ Ağaç dalındaki, gövdeden ayrılma eğilimini fark ettin mi bilmem? Hep öteye öteye uzar. Gövdenin toprağa kök salmış rahatlığından bir kaçıştır bu. Özgürlüğe susamışlıktır. Buna ben ‘ağaç dalı kompleksi’ diyorum. Genç hastalığıdır. Çoğunlukla Kuyara dişidir. Adako erke. Pek seyrek cins değişiklikleri de olur. Ağaç dalı kompleksine tutulmuş kişi tedirgindir. İnsanların ağaç dallrını budayıp gövdeye yaklaştırdıkları gibi, yakınları onun içindeki bu Adako’yu da budarlar. Onu gövdeden ayırmak için ellerinden geleni yaparlar. Kimi insana ne yapılsa yararı olmaz. Asi daldır o. Ayrılır. Balta işlemez ona.” (Atılğan, 127)*

C., Ayşe’ye söylediği bu sözlerle iç dünyasından bir kesiti açık bir şekilde betimlemiştir. C. ‘nin “Kuyara ile Adako” trajedisindeki esas rolü Adako’dur. C’nin sürekli içsel bir arayışta olması, tekdüzeliğe ve basmakalıplığa katlanamayışı, toplumsal yaşama düşünsel olarak ayak uyduramayışı Adako oluşundandır. Ancak zaman zaman Adako ve Kuyara arasındaki gidip gelmeleri de iç çatışmalarını meydana getirir. Kuyara, kolaya, hazır ve belirlenmişe eğilim gösteren toplumun büyük bir kesiminin kaçınılmaz durumudur. Kuyara, Adako’ya göre sahte ve geçici de olsa huzurlu bir yaşantı getirdiği için C.’nin de arayış süreci içinde Kuyara’ya kaydığı dönemler olmuştur. Ancak ardından bunu başaramayıp yine bir iç kavga yaşayarak Adako’ya dönmüştür.

C.’nin yaşamından aktarılan kesitte Kuyara ile Adako arasındaki çatışmaya en açıklayıcı örnek Ayşe ile ilişkileridir. C. bu ilişkinin sonlarında bir süredir kendi özünü unutmuş olduğunu fark eder ardından mevcut gündelik yaşantısı ve Ayşe ile ilişkisi içinde bulunan adamı kendi gibi görmeyerek yadırgamaya başlar. “ *Ne vardı gidip o meyhanede içecek! En iyisi böyle yürümek değil mi? Bu yaz yürümeyi unuttum ben. Çok oturdum; hayır çok yattım. Terden yorgunluktan korktum. Rahattım ... Ona ‘ötekiler yok; biz ikimiz varız!’ diye bağırdığımda ben de ötekiler gibiydim...” (Atılğan, 131)* Öz benliğinde Adako olan C. Kuyara’nın sahte huzur maskesinin çekiciliğine farkında olmaksızın karşı koyamamış ve

etkisi altına girmiştir. Ancak Adako yine çıkıp gelmiş ve C.'yi bu yapmacık huzurun tekdüze ve kalıplaşmış dünyasından kurtarmıştır. C. yine öteye öteye uzamaya devam etmiştir.

C.'nin içindeki Adako yani C.'nin yabancılaşması yalnızca kadın erkek ilişkilerinde değildir. Adako C.'nin yaşantısının her alanında, sokakta yürürken bile kendini gösterir. İçinde yaşadığı toplumda gerçek anlamda bir yeri olmadığını bilir. Toplumun kendisini aralarına almaya çalışmasına öfkelenir ve kendisini tanısal bu insanların da onu istemeyeceğinin farkındadır. “...İşte onu çağırıyorlardı. Aralarında olsun, taşıtlara binsin, ilaç içsin, işesin, yemek yesin istiyorlardı ... Ama bu çağrı süreksizdi. Onu bir bildiler mi gitsindi, yaşamasındı...” (Atılğan, 65)

C. karakterinde kendini gösteren “yabancılaşma kavramı, Sartre’ın Camus’un varoluşçuluk felsefesinde tanımladıkları yabancılaşmadır. C. çocukluğunda yaşadığı birtakım olayların da etkisiyle beraber ilk gençlik yıllarından beri “var olmak” ile alakalı içsel sıkıntılar yaşamaya başlamıştır. Düşünsel olarak kendi doğasına ters düşmüştür çoğu zaman. C.’nin varoluşçulukla tanımlanan yabancılaşmayı yaşadığını en iyi şekilde açıklayan durum sürekli bir arayışta olması, bir Adako olmasıdır. Hiçbir zaman toplumun değerlerini, dayatmalarını, kalıplarını yaşamanın rahatlığına kendini bırakamaz. Kuyara olamaz hiçbir zaman. Ayşe’yle ilişkisinde bahsettiğimiz gibi Kuyara’nın rehavetine kendini kaptırdığı zaman da kendi içinde bir çatışma yaşamıştır. Kuyara olmak C.’nin karakterinin doğasına terstir. C.’nin varoluşu, arayışdır.

Romanda C.’nin ağzından direkt söylenmese veya yazar tarafından açıkça anlatılmasa bile C., yaşamın saçmalığını, var olmanın anlamsızlığını, amaçsızlığını; çoğu insanın kalıplaşmış, düşünmeden, gülünç ve aslında içi boş anlam ve amaçlar edinerek yaşadığını düşünmektedir. Bunu da daha önce örneklediğimiz “tutunmak sorunu” diyalogundan anlayabiliriz: “...Kimi zenginliğine tutunur; kimi müdürlüğüne, kimi işine, sanatına. Çocuklarına tutunanlar vardır. Herkes kendi tutamağının en yüksek, en iyi

olduğuna inanır. Gülünçlüğünü fark etmez. Kağızman köylerinden birinde bir çift öküzüne tutunan bir adam tanıdım ... Daha gülünçleri de vardır...’’ (Atılğan148-149) Buradan çıkışla C.’nin insan hayatının anlamsızlığını, sonuçsuzluğunu fark ettiğini ve bunu her an çevresinde hissettiğini anlarız. C.’nin bir arayışta olduğu arada sırada iç konuşmalarında da okuyucuya sezdirilir: “...Terhisten sonra Fransa’ya, İngiltere’ye gidişi, bu yirmi günlük sıkıntı! Üç yıldır süren aramalar...” (Atılğan, 125)

C.’nin arayışı da, ki kendisi buna ‘tutunmak arayışı’ der, bu varoluşsal sıkıntısını çözebilmek için girdiği bir süreçtir. C. arayıştadır çünkü; yaşamın onun bilinçli olarak atfettiği anlam ve amacından başka hiçbir anlamı olamayacağının farkındadır. Bir arayış olmadan ulaştığı yaşantı, eli paketlilerin, Kuyara toplumunun yaşantısı olacaktır ve bu C.’ye göre bir varoluş değildir. C. bir Adako var oluşudur.

Bu yüzdendir ki, bir Adako olan C.’nin benliksel ve amaçsal arayışı içerisinde yaşadığı yabancılaşma, yukarıda da belirtildiği gibi, varoluşçuluğun karşılaştığı yabancılaşmadır. C.’nin aslında bir noktada bu varoluşsal arayış ve yabancılaşma içinde aradığı tutamağı bulduğu söylenebilir. Varoluşunun ve arayışının amacının ‘gerçek sevgi’ olduğunu söyler C. Romanın sonlarında arayışıyla ilgili aşama kaydetmiş ve esasen ne aradığını, arayacağını bulmuş gibi gözükmektedir; aramakta olduğu şey ‘gerçek sevgi’dir ancak bu olgunun vücut bulacağı insanı bulamamaktadır. Varoluşsal bir sıkıntı yaşayarak bunun yabancılaşmasına düşen bireyin ne arayacağını bulması bile önemli bir durumdur. Çünkü varoluşçulukta bu arayışa bir sonuç getirebilmek oldukça güçtür.

C.’nin arayışının olgusu olduğunu düşündüğu ‘gerçek sevgi’nin öznesi olan B.’yi bulduğunda da tükenmeyen ve kendisini Adako’dan Kuyara’ya sürüklemeyen bir huzur ve iç tatmin sürecini hayatının sonuna kadar yaşayacağı da şüphelidir, çünkü Adako asla uslanmayan, her zaman yeni keşifler ve daha fazla özgürlük peşinde olan bir çocuk gibidir.

C.'nin yabancılaşmasında etkin olan en önemli neden çocukluk yıllarında yaşadığı anıları ve bu anılar sonucundaki edinimleridir. Çocukluğunun yanı sıra C.'nin içinde bulunduğu gerçekliğin ve aylıklığının da etkisi görülmektedir.

C.'nin çocukluktan gelme edinimleri, babası ve teyzesiyle yaşadığı ilişkilerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Küçük yaşta annesi ölen C. için anne figürü onu büyüten teyzesidir. C. Zehra teyzesine derin bir bağ ile bağlıdır öyle ki çocukluğunda olayları Zehra teyzesiyle ilişkisi üzerinden anlamlandırmıştır. C.'nin yirmi sekiz yıllık yaşamı boyunca tek 'tutamağı' Zehra teyzesi olmuştur. Zehra teyzesinin ölümüyle hayatta yalnız ve tutamaksız kalmıştır. "...Bir ay sonra teyzem öldü. Artık yalnızdım. Arkadaşlarımla anlaşamıyordum. İnsanların kaçınılmaz ikiyüzlülüğünü görüyordum. *Bir gazozluk dostlar!...*" (Atılğan, 123) Tutamağı kalmayan ve tek gazozluk dostluklar dünyasında yaşayan C., korkuluksuz köprüden yuvarlanmamak, bu dünyada öz benliğini tanıyarak var olabilmek için yeni bir tutamak aramaktadır ve bu tutamağı ararken de tek gerçek tutamağı olmuş olan teyzesinden izler ve edinimler C. için oldukça önemlidir.

C.'nin babasının çocukluğunda her zaman C.'yi teyzesinden koparan bir rolü olmuştur. Bu yüzden C. babasını çocukluğundan beri sevmemektedir. Ayrıca C.'nin babasının kadın düşkünlüğü ve C.'nin babasını hizmetçilerle görmemesi gereken durumlarda görmesi de C.'nin yaşamını etkileyen bir durum olmuştur. Özellikle bir gün teyzesi ve babasını yanlış bir durumda yakalaması; tüm hayatı boyunca peşini bırakmayacak, rüyalarından çıkmak bilmeyen etkilerle sonuçlanacaktır. Babasına karşı duyduğu tek duygu 'nefret' olan C., hayatı boyunca babası gibi olma ihtimalinin verdiği sıkıntılarla boğuşacaktır.

C.'nin kendine yabancılaşması bağlamında gerçeklik kendisidir. Kendisiyle olan iç çatışmaları ve çelişkileri C.'nin kendine yabancılaşmasını getirir. Çocukluktan ve 'baba' kavramından gelen edinimlerle kendisinin bazı özelliklerini kabul etmekte zorlanır. Kadınlara ilgi duymaya başlaması C.'nin kendine ilk kez yabancılaşmaya başladığı nokta olmuştur.

Kadın düşkün olarak nitelendirdiği babası gibi olacağı korkusuyla, ergenlik döneminde “erkek olmanın ızdırabı”nı çekmiştir. Kadınlardan uzak durmaya çalışmış ancak fizyolojik dürtüleri gereği bunu başaramadığı için kendisiyle bir iç savaşa ve iç huzursuzluğa sürüklenmiştir. C.’nin yaşamını babasından kalan mirasla sürdürmesi de nefret ettiği bu insan sayesinde yaşıyor olmanın huzursuzluğunu ortaya çıkarır.

Çocukluğuyla ilgili edinimlerinin etkisi haricinde, Ayşe ile olan ilişkisinde daha önceden de bahsettiğim, Adako’dan Kuyara’ya farkında olmaksızın bir kayış süreci de bu durumu fark ettiğinde C.’nin kendinden utanmasına, bir süreliğine kendini tanıyamayarak benliğine yabancılaşmasına yol açmıştır. C. toplum içerisindeki kalıplaşmış, tekdüze, ezbere yaşayan insan tipinden “eli paketleniler” diye bahseder. Ayşe’yle ilişkilerinin sonlarına doğru C.’nin yaşadığı iç çatışma da eli paketlenilerden biri olmaya başladığını fark etmesiyle kendini gösterir:

“...Rahattım. Rahatına düşkünlerden, eli paketlenilerden bir ayrılığım yoktu ... Bir ay eve akşamları üzüm taşımadım mı? Üzümü hep aynı manavdan almadım mı? O gün bu kalın kaşlı manav bana kesekağıdını uzatıp, ‘-Razakı seversiniz siz. Bitecek gibiydi de ayırdım,’ deyince sevinmedim mi? Adama parasını verirken kendimi dükkanın aynasında, kucağında kesekağıdıyla görünce utandım. Sanki aynadaki ben değildim ...” (Atılğan 131-132)

C.’nin aylaklığı, yabancılaşmasında hem bir etken hem de bir sonuçtur. Pek çok etkenin yanı sıra aylaklığında getirisi olarak yabancılaşan C., aynı zamanda yabancılaştıkça aylaklaşmaktadır. C., bir varoluşsal bir arayış içerisinde olduğu için ve eli paketleni insanların uğraş veya iş haline getirdiği şeyler önünde sonunda onu tatmin etmediği, bu kalıplaşmış, tekdüze uğraşları anlamsız gördüğünden ötürü devamını getiremediği için aylaktır. Aynı zamanda da bir uğraşla kafasını meşgul etmedikçe aylaklaşır.

Kendini zengin değil ancak “paralı” olarak nitelendiren C.’nin aylaklığında, geçim derdinin olmayışı büyük bir etkidir; ancak daha önce de belirttiğim gibi bu maddi rahatlık C.’ye babasından kalma mirasın sonucudur. C. bunu bildiği için de kendi içinde bir çelişki ve

yabancılaşma yaşar. Sahip olduğu parayla özünde barışık olmayan C. bu paraya hiç değer vermez. Harcadığı parayı hiçbir zaman hesaplamaz. Hatta “para vererek rahatlama” sözünü de kendisi kullanır. Bunun anlamı babasından kalan mirası, sanki babasına zarar veriyormuşçasına hoyratça harcamaktır. C.’nin maddi varlığı aylaklığını, yabancılaşmasını ve arayışını daha rahat bir şekilde yaşamasını sağlar yalnızca. Varlıklı biri olmasaydı da yine aynı yabancılaşmayı yaşayacak, arayışı sürdürecektir ancak bunları muhtemelen daha zor şartlarda yapacaktı ve bunun sonucunda da daha trajik bir yaşantısı olacaktı.

2. Odak figürün çevreye yabancılaşması

Odak figür kendine yabancılaşma süreciyle iç içe olarak toplumdan da soyutlanmıştır. C.’nin benliksel iç çatışmaları, toplumsal uzaklaşmasıyla birlikte gelişmiştir. Hem arayışta oldukça toplumdan uzaklaşmış, hem de toplumdan uzaklaştıkça arayışı derinleşmiştir.

C.’nin çevresine yabancılaşmasını, kendine yabancılaşmasının yanı sıra aile kavramına olan yabancılaşması, kadınlara yabancılaşması ve bunların getirisi olarak da topluma yabancılaşması hazırlamıştır.

4a. Aileye yabancılaşma

C.’nin aile kavramına yabancılaşması yine çocukluk döneminde baş gösterir ve tüm hayatını etkisi altına alır. C.’de esasen normal yetişmiş bir çocukta yerleşmiş olması gereken anne, baba ve çocuktan oluşan bir aile olgusu hiçbir zaman gelişmemiştir. Çünkü C. babasıyla sağlıklı iletişim kurabilmiş bir birey değildir ve onun için yalnızca teyzesinin karşıladığı anne kavramı geliştirmiştir. Bunun sebebi ise önceki bölümlerde de belirtildiği gibi C.’nin babasının kadın düşkünlüğünün farkına varması ve henüz çocuk yaşta babasını evde sık sık değişen hizmetçilerle yanlış şekillerde görmesidir. Babası C.’nin bu şahitliklerine şiddetle karşılık vererek C.’nin nefretini bilinçaltında daha da körüklemiştir.

“...Artık evde neden sık sık hizmetçi değiştiğini anlıyordum ... Kaçamak çimdikler; mutfakta, sırtları kambur sarılmalar’ Babamda korkunç bir kadın düşkünlüğü vardı. Onun

gibi olmama kararını bu iğrençlikleri gördükçe vermiş olacağım. Salt onun rahatını kaçırmak için üstlerine giderdi. Tokatlardı beni. Nasıl istiyordum bu dayakları bir bilsen!...’’ (Atılğan, 121)

Babasıyla ilişkisi dışında bir de anne kavramını oluşturan teyzesiyle ilişkisi vardır. C.’nin teyzesine olan sevgi ve bağlılığı romanın her bölümünde oldukça açık bir şekilde hissedilmektedir. Ancak teyzesiyle babasını birlikte yakaladığı gün, teyzesiyle olan içsel bağından dolayı babasına olan nefreti daha da artmış ve o günden sonra babasından iyice uzaklaşmıştır. Özetlemek gerekirse aile içi ilişki ve iletişimi çocukluğunda sağlıklı gelişmemiş olan C. aile olgusundan yoksun bir birey olarak yetişmiştir. Güler’in ailesiyle olan bağlarını koparmaya çalışması ve Güler üç odalı bir mutfaklı bir evlilik hayalinden bahsettiğinde bu hayali yadsıması da bu yüzdendir. Aynı şekilde Ayşe ona ilk kez ailesinden bahsettiğinde hissettiği iç kararması ve karmaşası da bu yüzdendir.

4b. Kadınlara yabancılaşma

C.’nin kadınlara yabancılaşması da yine diğer pek çok durum gibi çocukluğuyla ilişkilidir. Babasının kadın düşkünlüğüne karşı duyduğu iğrenme duygusu C.’yi büyüme döneminde kadınlardan uzak durmaya çalışmaya itmiştir. Bunun için elinden geleni yapmış ancak başaramamış ve babası gibi olduğu düşüncesi içini her zaman kemirmiştir. Ayşe’ye çocukluğunu anlatırken söyledikleri, kadın bacağına karşı olan korkusu, zaman zaman gördüğü kabuslar bu içsel kavgasını ifade etmektedir. Bir kadında ilk gördüğü yerler bacaklardır ve hep birlikte olduğu kadının bacaklarını öpmeyi düşünür fakat bacaklara yaklaşmaktan, dokunmaktan korkar. Bunun nedeni ise babasıyla teyzesini yakaladığı o gün teyzesinin bacaklarının açık olmasıdır; C. o görüntüyü bir türlü aklından çıkaramaz; bu görüntü C. için adeta bir imgelem haline gelmiştir. Kadın bacaklarını gördüğü her an C.’nin bilinçaltında bu imgelem canlanır.

Ayşe'ye çocukluğunu anlattığı bölümde de evdeki hizmetçiyle olan ilişkisini anlatır ve Ayşe'ye üzerinde oldukça obsesif bir şekilde durarak kadının bacaklarına dokunmadığını söyler.

C.'nin babasının kadın düşkünlüğü ve nefret ettiği bu baba figürünün çok sevdiği anne figürü olan teyzesiyle olan ilişkisi, C'de kadınlara karşı bir yabancılaşmayı geliştirmiştir.

4c. Topluma yabancılaşma

Kendine yabancılaşmış ve bu süreçte de birtakım kalıplaşmış, alışılmış bireysel değerlerden kopan birey bunun getirisi olarak topluma da yabancılaşır. Benliksel arayışında bir çözüme ulaşamamış olan C. toplum içinde kendine bir yer bulamaz ve aslında bulmayı da istemez; toplumun tüm oluşumlarını, değerlerini yadırgar. Bu konuya dair meyhanelerdeki iç konuşmaları, sokakta tek başına yürürken geçen iç konuşmaları veya eli paketliler kavramı ve C.'nin de bu tip bir insan olmaya başladığını gördüğündeki tepkileri C.'nin topluma yabancılaşmasını örneklemektedir. C. ne eli paketlilerden biri olup, her gün üç odalı bir mutfaklı evine kese kağıdıyla bir şeyler götüren iki çocuk babası bir kimse olmak istemekte ne de meyhanelerde, yılbaşı eğlencelerinde veya toplu akşam yemeklerinde kalıplaşmış, ikiyüzlü değerleri ve yaşamları olan insanlarla oturup onlarla alışılmış sohbetler etmeyi istemektedir. C.'nin arayışı gerçek sevgiye sahip olacağı ve aynı duyumsamaları paylaşacağı 'o' kadını bulmak –ki bu kadın yazar tarafından B. olarak yönlendirilir- ve onunla iki kişilik bir toplum kurmaktır.

6. Yapıtta dil ve anlatım teknikleri

Aylak Adam romanında iç monolog, diyalog, günlük, mektup, leitmotif anlatım teknikleri kullanılmıştır.

6a. İç monolog

İç monolog tekniği bize roman karakterinin i konuşmalarını yansıtır. Bu yöntem ile karakterin iç dünyasını analiz edebilir; i çatışmalarını açıklıkla görebiliriz. Okuyucu yazarın araya girmesine ihtiyaç duymadan direkt olarak karakter ile baş başa kalabilir. İ monologda karakter kendi kendisiyle konuşur. Aylak Adam romanında bu teknik C.'nin i dünyasını okuyucuya aktarmakta oldukça başarılıdır.

‘‘Yürüdü. İşte onu çağırıyorlardı. Aralarında olsun, taşıtlara binsin, ilaç içsin, yemek yesin istiyorlardı ... Ama bu çağrı süresizdi. Onu bir bildiler mi gitsindi, yaşamasındı...’’ (Atılğan, 65)

‘‘Mirgün’e dek bu adamı dinleyecekti. Dayanamazdı. ‘‘Ne bok yemeye bindim buna?’’...’’ (Atılğan, 52)

‘‘...’’ Değil, yalnız etimiz konuşacak. Dudaklar sesleri kesip biçerler. İnsanın et olmayan tek yeri beyni değil mi? Et beyinli! Bir insan için söylenebilecek en ağır horlama sözü. Ya bu birbirinde ezilen dudakları, bu acıta acıta sıkın elleri yöneten ne? Omurilik mi? Ondan mı murdarilik demişler?...’’ (Atılğan, 74)

6b. Diyalog

Diyalog tekniği de romanda karakterler arası ilişkileri aktarmak için karşımıza çıkan bir yöntemdir. Yazar bazı durum ve olaylarda kendisi olayı anlatmaktansa direkt olarak vermeyi tercih etmiştir. Bu direkt aktarma da bazı ayrıntıların okuyucuya daha doğru bir şekilde aktarılmasını sağlamıştır. Özellikle C.'nin Ayşe'ye çocukluğunu anlattığı bölümde diyalog tekniği oldukça fazla öne çıkmıştır. Bu tekniğin burada fazlaca kullanılması, C.'nin çocukluk anılarını ve bu anıların C.'de bıraktığı izleri tüm çıplaklığı ve netliğiyle okuyucuya aktarır.

6c. Günlük

Günlük de Aylak Adam romanında karakter çözümlemesi için kullanılan anlatım tekniklerinden biridir. Yusuf Atılgan bu anlatım tekniğini, romanın yan karakterlerinden biri olan Ayşe'nin iç dünyasını, C.'yle ilişkilerine dair izlenimlerini, duygu ve düşüncelerini okuyucuya aktarmak için kullanır. Tesadüf eseri Ayşe'nin günlüğüne göz atan C. zaten uzaklaşmış olduğu ilişkisiyle ilgili büyük bir sarsıntı yaşar. Ayşe'nin yazdıklarında iç dünyasını gören C., kendini artık tanıyamadığı bir insanla yozlaşmış bir ilişkini içinde bulur.

“Anamın, babamın varlığına dayanamıyor. Neden her şeyi benden bekliyor? Kendi ölü babasından bile kurtulamazken!” (Atılgan, 129)

6d. Mektup

Yapıtta mektup da yine günlük gibi yan karakterlerden biri olan Güler'i okuyucuya tanıtmak için kullanılır. Güler'in B.'ye yazdığı mektuplar C.'yle ilişkilerine bakış açısını yansıtır. Güler'in yazdığı mektuplarda küçük ancak bir anlam ifade eden yalanlarını gören okuyucu, Güler'in C. için uygun bir karakter olmadığını bu mektuplardaki yalanlar aracılığıyla anlar. Yazar da bu küçük yalanlara özellikle vurgu yapmıştır.

“...Bir ara elimi kıracaktım gibi sıktı. Akşam, Daire'deki merdivenlerde ayrılacağımız zaman bir, 'Elin acıyor mu?' dedi bilsen, sarılıp öpecektim. Yapamadım. Ne dersin, seviyor beni, değil mi? Yoksa bana locada bana öylesine sarılır mıydı? (Bu ikinci yalan Güler'in anlattıklarına güvenimizi kırdı.)” (Atılgan, 79)

6e. Leitmotif ve simgeler

Leitmotif kelime anlamı olarak, ana tema, nakarat, tekrar gibi kavramları ifade etmektedir. Romanda ise sık sık tekrarlanan, tekrarlanarak simgeleşen, ve olayların akışı içerisinde belli bir leitmotif kullanıldığında belli bir durumu, izlenimi ifade eden anlatım tekniğidir. Aylak Adam romanında leitmotifler, C.'nin bilinçaltında yer etmiş olay ile edinimleri ve bunların yaşantısını nerede, nasıl etkilediğini okuyucuya sezdirmek için

kullanılmıştır. Kadın bacağı, kulak, bıyık ve mavi gözlü kadınlar romanda en çok öne çıkan leitmotiflerdir.

Kadın bacağı, romanda en çok karşımıza çıkan leitmotiflerden biridir. C. çocukluğunda babası ve teyzesini bir kaçamak sırasında yakalayıp teyzesinin bacaklarını açık gördüğü o günden beri, kadın bacakları C. için bir takıntı haline gelmiştir. Anne figürü olan teyzesini, nefret duygusu hissettiği babası ile o şekilde görmek C. 'nin bilinçaltında kadın bacağının bir 'korku' unsuru haline gelmesine yol açmıştır. Romanda kadın bacağı C.'nin travmatik çocukluk anısının simgelemidir.

“ ...Oda karanlıktı. Işık olsaydı onunla yatmayacağımı biliyorsun değil mi? Bacaklarını görseydim bunlar olmazdı. İnaniyor musun? Bacaklarına dokunmadım; inan dokunmadım!” (Atılğan, 124)

Bir ikinci önemli leitmotif ise kulaktır. C.'nin sıklıkla kulak kaşıma gibi bir huyu vardır. İlişkilerinde gerildiği zamanlarda, bir kadının bacaklarını düşündüğü veya onlara dokunduğu zamanlarda hep kulağı kaşınır. Kulak ve bacak leitmotifleri iç içe olarak karşımıza çıkar. Aynı zamanda da insanların kulaklarına takıntılı bir şekilde dikkat eder. Bunun sebebi ise, yine teyzesiyle babasını yakaladığı o gün, babasının C.'nin kulağını kopararıya çekmesi ve teyzesinin C.'nin aklında yankılanmaya ilk günkü gibi devam eden “Çocuğun kulağını yırttın!” feryatlarıdır.

“...Ona en sevdiği ressamı sordum.
- Van Gogh, dedi.
-Neden?
-Kulağını kesebilmiş; sol kulağını. Bunu yapan ilk adam o.
...
-Ama o bile eksik adamdı. Tımarhanedeyken yaptığı kendi portresinde insanlara yüzünün kulaksız yönünü gösteremedi. Tam adam yok!
...” (Atılğan, 126)

Bıyık da yine C.'nin babasına olan nefretiyle alakalı takıntısından gelen bir leitmotiftir. Bıyık C. için babasının simgelerinden biridir. Bıyıklı insanlardan hoşlanmaz. Ayşe'ye çocukluğunu anlattığı gecede kendisinin asla bıyıklı olmayacağını söyler. Bir gece dayak yediği iki kişinin bıyıklı olduğu özellikle romanda özellikle belirtilir. C. birkaç gün boyunca, haksız olmadığını anlatmak için bıyıklı bu iki kişiyi arar. Yine bir gün Güler ile otururlarken rahatsızlık veren ve bu yüzden kavga ettiği iki kişinin de bıyıklı olduğu özellikle vurgulanır.

Karşımıza çıkan bir başka leitmotif de 'mavi göz'dür. Daha doğru ve açıklayıcı bir şekilde ifade etmek gerekirse 'mavi gözlü kadınlar' dır. C.'nin Ayşe ile yaptığı konuşmasında kendisinin de ifade ettiği gibi mavi göz leitmotifi teyzesinin çocukken ona, annesinin mavi gözlü olduğunu anlatmış olmasıyla ilgilidir. C., Güler ile birlikte olmaya devam etme sebeplerinden birinin Güler'in mavi gözlü oluşu olduğunu kendisi ifade etmektedir. Ve yazarın okuyucuya C.'nin arayışının önemli bir parçası olarak yönlendirdiği B. de mavi gözlüdür.

Romanda yapılan mevsim bölümlenmeleri de C.'nin arayışının bir simgelemidir. Kış'ta okuyucu, bir şeylerin arayışında olan Adako ile tanışmıştır. İlyaz'da ise C.'nin yaşantısına Güler'in girmesiyle birlikte okuyucunun kafasında C.'nin arayışının bitip bitmeyeceğine veya ne şekilde devam edeceğine dair soru işaretleri oluşur. Yaz'da daha öncesinden de tanıdığı Ayşe ile tekrar karşılaşan okuyucu bu kez C.'nin arayışı için umutludur. Ancak Yaz bölümünün sonlarına doğru, C.'nin 'Kuyara ile Adako'dan bahsettiği kısımda okuyucu C'nin arayışının burada sonlanmayacağı hatta belki hiçbir zaman sona ermeyeceği hissine kapılır. Güz bölümünde ise C. arayışına yaşadığı iki ilişkisinden önce olduğu gibi, kaldığı yerden devam eder. Romanın sonuna gelindiğinde, yapılan bölümlenmelerin, C.'nin arayışının dalgalanmalarla, hayatına girip çıkan insanlarla sürüp gideceğinin bir simgesi olduğu anlaşılır.

Çeşitli anlatım tekniklerinin romanda kullanılması, yapıta postmodern bir roman özelliği kazandırmıştır. Atılgan, tüm bu anlatım tekniklerini bir arada ve iç içe kullanarak, karakter çözümlmelerini, karakterlerin birbirleri ve hayatla ilişkilerini, karakterlerin yaşantılarını ve yan karakterlerin C.'nin yabancılaştığı kavramlarla bağlantılarını oldukça başarılı ve açık bir şekilde okuyucuya aktarır.

5. Sonuç

Aylak Adam romanının odak figürü C., çocukluk yıllarında aile içi ilişkilerde kurduğu iletişim ve bağların, bu ilişkilerden kazandığı edimlerin kişiliğinde , hayat perspektifinde bıraktığı izler sonucu varoluşsal bir yabancılaşmanın içine girmiştir. Bu yabancılaşma C.'yi bir arayış sürecine götürmüştür. Bu süreç somut olmaktan çok soyut bir arayıştır. C. kendi diyalogunda belirttiği Adako'nun özelliklerine bürünmüştür. Kendini bir şekilde özgürleştirmenin ve kendi benliksel varlığını gerçekten anlamlandırabilmenin, kalıpların, belirlenmişliğin, beklenenin dışında bir şekilde var olmanın arayışına girmiştir. Bu arayış sürecinde bilinçaltında hayatında gerçekten özgür, mutlu, kalıplaşmamış olarak yaşayabildiği ve bir 'tutamağı' olduğu tek dönemi ve tutamak olan imgeyi anımsar; çocukluğunu ve teyzesini. Bir çocuk toplumun kalıplaşmış değerlerine sahip olamaz; çünkü henüz dünyada çok yenidir; toplumun değerlerine, yozlaşmışlığına, tekdüzeliğine 'yabancı'dır. Ve C.'nin çoğu zaman yakındığı toplumdaki insanların ikiyüzlülüğüne de aşina değildir bir çocuk. Henüz samimiyetsiz arkadaş toplantılarından, zorunlu yılbaşı eğlencelerinden, canı istemediği halde başka insanlarla kurulan, içtenliksiz tek gazoz dostluklarından haberi yoktur. Çocuk içinden geldiği gibi, samimiyetle davranır dünyada. İşte çocuk bu yüzden özgürdür. Çocuk Adako'dur. Toplumun dayatmalarından, kalıplarından, düzenlenmiş yaşantısından bıkmış usanmış olan C. bir çocuğun özgürlüğü ve samimiyetinin özlemine duymaktadır.

C.'nin çocukluk döneminde içtenlikle sevdiği ve kendisini de samimiyetle olduğu gibi sevdiğini, kendisini sınırlamadığını, kendisine bir şeyleri dayatmayan tutamağı Zehra teyzesi de C.'nin bu özgürlük, samimiyet ve benliksel kurtuluş arayışının kahramanı olur. Bu yüzden de C. aradığı kurtuluşu Zehra teyzesinin oluşturduğu bir bilinçaltı simgesi olan“gerçek sevgi” olarak ifade etmektedir.

Ancak artık ne C. çocuktur, ne de B. ile karşılaşım umduğu özgürlük ve samimiyeti bulsa bile bu ortak duygu ve durumların bir gün sona ermeyeceğinin garantisi vardır. Ayşe ile ilişkisinde olduğu gibi bu henüz yaşanmamış ilişkinin de yozlaşma, sıradanlaşma ihtimali vardır. Bu gelecek olasılığında C., belki de ilişkilerin bitmeye mahkum olduğunu düşünecek ve başka türlü bir arayışa girerek arayışına devam edecektir. Yahut yalnızca ilişkilerin değil her şeyin bir gün sonunun birden gelivereceğini, hiçbir şeye bir anlam yüklemeye çalışmanın yararı olmadığını fark edecek ve arayışını sonlandıracaktır. Zehra teyzesinin izlerini aramaya devam ederek başka bir ‘o’ kadın arayışına devam etmesi de olasıdır. Ancak tüm benliğiyle bir Adako olan C. karakterinin arayışlarından elde ettiği herhangi bir sonuçla ömrünün sonuna kadar devam etmesi ve huzuru yakalaması pek mümkün görünmemektedir; bunu yaptığı vakit bir şeylerin süregelmişliğine, tekdüzeliğine ve alışkanlığına kendini bırakarak bir Kuyara olacaktır. Romana dair kendi edindiğim izlenimler doğrultusunda söyleyebileceğim son söz; tüm benliğiyle bir ‘Adako’ olan C., her zaman ‘Adako’ kalacaktır.

Kaynakça

Atılgan, Yusuf. Aylak Adam. Yapı Kredi Yayınları, 2000

Akyıldız Hüseyin, Dullupçu Murat Ali. “Kavramsal ve Diyalektik Süreç Olarak

Yabancılaşma”. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

2003. Cilt:8, Sayı:3, s. 27-48.

Karabulut, Mustafa. “ Yusuf Atılgan’ın ‘Aylak Adam’ Romanında Anlatım Teknikleri”.

2012. Turkish Studies. Cilt:7, Sayı: 1.

Ofluoğlu Gökhan, Büyükyılmaz Ozan. “Yabancılaşmanın Teorik Gelişimi ve Tarihsel Süreç

İçinde Farklı Alanlarda Görünümleri”.2008. *Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi*.

Cilt: 10, Sayı: 1, s. 113-114.

Tansel, Arife. “Jean Paul Sartre’ın Felsefesinde ‘Özgürlük, Sorumluluk ve Yabancılaşma’

Kavramları”.2006. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Bölümü

Sistemik ve Mantık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. s. 69-123, 142-155.